

מראי מקומות - סוכה

ז.

וע"ע בערוך לנר שהק', דכיון דאמר'י בכל דוכתא דרובו ככולו, א"כ אחר דאי' הלמ"מ דלבוד, א"כ ל"ל הלמ"מ דשלישית אפי' טפח, הא פשוט הוא, דכיון דמעמידו פחות מג' לדופן, וממילא ע"י לבוד הרי נמצא לפנינו דופן של ד' טפחים, א"כ נחשב כרוב דופן וממילא הוי רובו ככולו. ותני' דעכצ"ל דע"י רובו ככולו לבד לא אמרי' דחשיב כדופן שלם, דאל"כ לא ניבעי רק הדופן האמצעי שלם, ויעמידו ב' הדפנות הסמוכות לה ע"י טפח שוחק. אלא ע"כ דבעינן הלמ"מ דסגי במחיצה שלישית טפח, ורק אחר דגמרי' כן אמרי' שיעשה ע"י עכ"פ רוב דופן של שיעור השלם (ויש לעי' אם דין זה הוא מן התורה או מדרבנן). וביאר דבכל דבר שנתנה התורה או ההלמ"מ שיעור, לא אמרי' רובו ככולו, דאל"כ יצא אף באכילת רוב כזית מצה וכדו'. אלא ע"כ היכי דנמסר שיעור בעינן שיעור שלם, וכיון דדפנות הסוכה גמרי' דבעינן שיעור ז' טפחים, לא אמרי' בזה רובו ככולו (וע"ע בשו"ת חתם סופר או"ח ק"מ שכ' ג"כ יסוד זה). [וזוהו דלא כמו שהבאנו מדברי הערוך לנר עצמו לעיל (ו) דכ' דמה דלא אמרי' דהלכתא דמחיצין היינו הדין טפח של דופן השלישי הוא, משום דבאמת לא בעינן הלמ"מ לטפח זה למאי דאמר'י דצריך טפח שוחק, ולכאו' סותר דברי עצמו, וצ"ע.]

ד. עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' טפחים סמוך לדופן

פרש"י, דמעמידו סמוך לא' הדפנות, ופחות מג' כלבוד דמי, והויא לי' כמחיצה של ד' טפחים, ומשך סוכה שבעה, נמצא רובו של דופן עשוי. והעיר המנחת חינוך (שכ"ה, ב'), הא לשי' הטור והמחבר (או"ח ס"ג) מבואר דלעולם אזלי' לחומרא, ואם שוחקות לחומרא, אזלי' בתר שוחקות. וא"כ, לכאו' צ"ל דהג' טפחים של לבוד, והד' טפחים של רוב סוכה כאן, ג"כ צריכים להיות שוחקות, וא"כ למה אמרי' דעושה לו טפח שוחק ומעמידו, דלפי"ז בעינן שיעשה לו טפח שוחק ומשהו, וע"ש מש"כ בזה.

ה. עושה לו טפח שוחק וכו', כלבוד דמי

פי' בחי' הגרי"ז (קונט' על סוכה, עמ' 56), דזהו כדי שיהי' דופן ד'. והק', הא הלמ"מ הוא דסגי בב' כהלכתו ושלישית אפי' טפח, וא"כ למה צריך שיהי' הדופן ד'. ותני' דס"ל לריב"ל דאף דמצד הדין דופן שצריך לסוכה סגי בטפח, מ"מ יש עוד דין, דהיינו דצריך להיות סתום בצד ג', ובזה לא סגי אלא במעמיד טפח שוחק עם לבוד לא' משאר הדפנות.

ו. וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי כ' בביאור הגר"א (או"ח תר"ל, בסעי' ג' ד"ה ו"א) דלשתים כהלכתו

א. ויעמידנו כנגד ראש תור

נח' האחרונים בכוננת פרש"י כאן. המהרש"א ביאר דכוונת פרש"י כמו הציור שנדפס ברש"י שלפנינו, דהאלכסון מתחיל בא' מהדפנות. וכ' דמתוס' מבואר דלא ביארו כן, דהק' מהא דעירובין דאמר'י דאתי אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא ומבטלין, וא"כ ע"כ אין האלכסון אצל הדופן ממש. אבל המהר"ם דייק מהא דכ' רש"י "ומחזי כד' מחיצות" דס"ל דהאלכסון הוא כנגד הב' דפנות, ממול הקרן שבין הב' דפנות. [ולכאו' זה תלוי בגירסאות שברש"י, דלפי גירסתנו שכתוב דמעמידו במקצוע צפונית מערבית, לכאו' מבואר כהמהרש"א (וחד מתרי נקט, והי' ג"כ יכול לומר במקצוע מזרחית דרומית), ולפי גירסת היש גורסים, משמע לכאו' כהמהר"ם, דמשמע שהוא כנגד הדפנות. אבל לכאו' ק' על המהרש"א מש"כ רש"י "או מזרחית דרומית כשהמחיצות מערבית צפונית", דלכאו' ג"כ משמע כהמהר"ם, ולא מגיהין כלום, וצ"ע.]

ב. שתיק רב

כ' הריטב"א דלא ידע אם שתיקה זו משום דאודי, או משום דלא חש לדבריהם ואינם ראויים לתשובה. וכ' דודאי משמע דשתיקתו מורה הודאה, כשאר חברים שאינם מזלזלים בכבוד חבריהם, ולא אמרי' דשתיק משום דלא חיישו, אלא כשהתלמיד מקשה והרב שותק, ור' כהנא ור' אסי לגמרי' דרב היו צריכין ולא לסברי', ולכן מסתמא פי' שתיק היינו דמודה להו רב.

ג. עושה לו טפח שוחק ומעמידו

בפחות מג' טפחים סמוך לדופן

פרש"י, דע"י זה יהי' דופן של ד' טפחים ומשך סוכה ז', נמצא רובו של דופן עשוי. והק' הר"ן, הא למה לי טפח שוחק, אפי' בטפח כל דהו יהי' רוב דופן, דהוי טפי מג' טפחים ומחצה, ואפ"ה בציר מד' לא חשיב בשום דוכתא. וביאר הערוך לנר דכוונת הר"ן להגמ' לקמן (ז) דד' הוי מקום חשוב. ומשמע מדברי הר"ן דאף למאי דפרש"י דמה שהטפח מהני הוא משום רוב, מ"מ צריך ד' טפחים כדי להיות מקום חשוב, וע"י הטפח שוחק והלבוד יש כאן ד' טפחים. אבל מדברי הריטב"א נראה דלא ס"ל הכי, דהביא שי' רש"י, והק' קו' הר"ן דגם בטפח כל דהו אי' רוב, ותני' דבעינן רובא דמינכה. ושוב הביא מתוס' דפירשו דפחות מד' טפחים לא חשיבי בשום דוכתא. ומבואר דס"ל להריטב"א דלפי הבנה זו דמה דבעינן טפח הוא כדי לעשותו ד' טפחים, אין הפשט משום רוב כלל, אלא דבהא גרידא דנעשה לדופן של ד' טפחים סגי לעשותו לדופן כשר.

מראי מקומות - סוכה

ז. (המשך)

לא מהני לבוד, דאל"כ למה אמרי' ושלישית אפי' טפח, הא ד' טפחים בעי, דלבוד מחיצה מעלייתא היא, אע"כ משום דלא מהני לבוד בשאר מחיצות, וחי' הוא במחיצה שלישית דלבוד מהני, וא"כ שפיר אמרי' דשלישית אפי' טפח.

ז. עושה לו פס ד' ומשהו

ומה שלא סגי בג' ומחצה ומשהו, ועי"ז יהי' עומד מרובה על הפרוץ, ואפי' אם אינו תוך ג' לדופן מהני, כ' האבני נזר (או"ח תע"ז, א-ב) ליישב ע"פ דברי הר"ן הנ"ל, דלעולם צריך להיות שיעור ד', שהוא שיעור חשוב.

ח. עושה לו פס ד' ומשהו

ומה שלא סגי בטפח שוחק באמצע, דאיכא לבוד מכאן ומכאן, כ' הריטב"א דהיינו משום דלעולם ב' דפנות כשיעור סוכה דעריבן בעינן.

ט. עושה לו פס ד' ומשהו, ומעמידו פחות מג' סמוך לדופן

ע' בר"ן (ב: בדפי הרי"ף ד"ה להך), שהביא מח' אם בעינן גם צורת הפתח בכה"ג, ולמ"ד דבעינן נמי צורת הפתח בטפח שוחק יש הסוברים דדוקא בעשה שתיים כהלכתן, דסגי בטפח שוחק, אז אמרי' דצריך גם צורת הפתח, אבל בסוכה העשויה כמבוי, דצריכה פס ד', בזה לא בעינן צורת הפתח. אבל הביא שהרמב"ם ס"ל דאפי' בכה"ג צריך צורת הפתח. אבל היכא דעשה ג' דפנות של ז' טפחים, בזה לכ"ע לא בעי גם צורת הפתח.

י. ואינה נתרת אלא בצורת הפתח

פרש"י בל"ק, דצריך שיהי' קנה א' חצי טפח וקנה א' חצי טפח. והק' תוס', מ"ש דלענין צוה"פ דשבת סגי בקנה כל שהוא, ולענין סוכה צריכים להצטרף לשיעור טפח. ותי' דלענין סוכה בעינן מחיצות ניכרות. וע' בחי' הגרי"ז (קונט' על סוכה, עמ' ל'), שכ' דדין טפח דבעינן אינו מצד הלכות הצוה"פ כלל, אלא דין אחר הוא, דהלמ"מ דצריך דופן של טפח בצד ג', ואף דלענין סתימה הרי נסתם כולו ע"י צוה"פ, מ"מ יש עוד דין, דבעינן דופן טפח, ולזה לא מהני הא דצוה"פ.

עוד הוסיף הר"ן (ב: בדפי הרי"ף) דנראה דלב' דפנות של סוכה לא מהני צוה"פ, אע"פ דמהני לענין שבת וכלאים, דאם אי' דמהני, א"כ איזה קולא הוא בצד ג' דסגי בטפח, הרי צוה"פ מהני בכל הדפנות, אע"כ דצוה"פ לא מהני.

ומש"כ רש"י דמהני בחצי טפח מצד זה וחצי טפח מצד זה, הק' התפארת שמואל (על הרא"ש, אות ה) דלא מצינו דיכולים לצרף חצי טפח וחצי טפח, ולכן כ' דצריך שיהי' טפח במקום

א', וע"ע בספר המכתם בזה.

וע"ע במרדכי (תשלא) דכ' דמש"כ רש"י דצריך לעשות הצוה"פ על פני כל הדופן לא נהירא, דא"כ למה צריך טפח, ומ"ש משבת וכלאים דמהני. ולכן כ' דלא בעינן אלא שיהי' בין הקנים הנעשים לצוה"פ ד' טפחים, כשיעור פתח, ומניח זה תוך ג' לדופן, ושוב הוי' מחיצה ז'.

יא. מגו דהוי דופן לענין סוכה, הוי דופן לענין שבת

פרש"י, דמגו דהתורה חידש דהך טפח הוי כמחיצה שלימה לענין סוכה, ה"נ לענין שבת בסוכות אמרי' כן. וביאר הקהלות יעקב (ג', ד"ה והנראה בזה), דלא חי' התורה דסגי בטפח בדופן ג', אלא דהאי טפח גודר כל הרוח.

יב. מגו דהוי דופן וכו'

הק' הר"ן (ג. בדפי הרי"ף), איך אמרי' מגו לקולא, נימא איפכא, לחומרא, דמגו דלא הוי דופן לענין שבת, גם לענין סוכה בשבת לא הוי דופן. ותי' דכיון דפירשה תורה שיעור מחיצותיה של הסוכה, וא"א לז' ימי סוכות בלא שבת, א"כ ודאי לא אתי' התורה להכשירה לו' ימים בלבד, ויום ז' תהי' צריכה הכשר יותר, ולכן ע"כ אמרי' המגו איפכא. וע' באגרות משה (או"ח א', קע"ט, ד"ה אבל יש), שהעיר על קו' הר"ן, דאם הביאור בהא דמהני המגו הוא משום אחשבה, שהתורה מחשיבה טפח זה למחיצה לענין סוכה, א"כ מה הק' הר"ן, דמה שייך לומר איפכא. ולכן פי' דע"כ פי' המגו הוא שלא יסתרו הדינים זה לזה, דלא שייך שתהי' מחיצה לענין זה ולא לענין זה. וע"ש מש"כ לפרש תי' הר"ן עפ"ז.

יג. מגו דהוי דופן

ע' ברש"י (ד"ה וכן לשבת), דמשמע דאף מותר לכתחלה לטלטל משום מגו זה, אע"פ דמדרבנן אסרו לטלטל אא"כ יש ד' מחיצות, מ"מ כיון דהוי כרשות לענין סוכה לגמרי, ה"ה לענין שבת כן. אולם ע' בספר המכתם שהביא מההשלמה דלא ס"ל כן, דלא מהני המגו להתייר לכתחלה לטלטל בסוכה בשבת, כיון שאין שם אלא ג' דפנות.

יד. דהא אתה הוא דאמרת סיכך על

גבי מבוי שיש בו לחי כשר

הק' המשמרות כהונה, למה צריך לזה, הא רבא אמר הכא דמהני מגו. ותי' דהי' יכול לומר לו דלחי משום היכר, אבל מהא דס"ל דלחי מהני לענין סוכה, חזינן דס"ל דלחי משום מחיצה. ובהמשך תי' באו"א, דה"א דס"ל דלא אמרי' מגו אלא היכא דיש ב' מחיצות דסמיכי כמין גא"ם.